

Abbas Sayar

CAN ŞENLİĞİ

Roman

YAYIN NU: 526

EDEBÎ ESERLER: 240

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-402-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1974

8. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5

Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Sertifika No: 45103

İstanbul - 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ABBAS SAYAR; 21 Mart 1923'te Yozgat'ta doğdu. Liseyi (1941) Yozgat'ta bitirdi. Yokluk yüzünden üniversiteye gidemedi. Kısa süreli memurluktan sonra yedeksubay oldu. 1945'te İstanbul'da evlendi. Dört sömestr Türkoloji öğrenimi yaptı. Sonra Yozgat'a döndü. 1947'de İstanbul'da, on beş günde bir çıkardığı gazeteyi, matbaa kurarak Yozgat'ta yayımlamaya devam etti. Politikaya girdi, bir süre sonra politikanın çıkar kavgalarına ayak uyduramadı. 1957'de politikadan el etek çekti. Şiir yazmayı sürdürürken, romana döndü. 1970'te *Yılkı Atı* romanıyla ismini duyurdu. *Yılkı Atı*: TRT Roman Başarı Ödülü'nü (1971), *Çelo*: TDK Ödülü'nü (1971), *Can Şenliği*: 1975 Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı. Gazetecilikle birlikte yazın yaşamını yürüttü. Sekizi roman, altısı şiir kitabı olmak üzere on dört yapıtı var. Diğer Yapıtları: *Dik Bayır*, *Yorganımı Sıkı Sar* (öykü), *Tarlabaşı Salkım Saçak*, *Anılarda Yumak Yumak*, *El eli yur, el de yüzü*, *Boşluğa Takılan Ses* (şiir), *Noktalar* (aforizmalar)... Kırk dört yıllık gazetesinde yüzlerce, binlerce başyazı yazdı. 1989'da ikinci kez evlendi, Ayvalık'a yerleşti. Resim, şiir, roman yaşamını Ayvalık'ta sürdürdü. Ankara, Antalya, İzmir ve Ayvalık'a resim sergileri açtı. Ardında, derlenmeyi bekleyen pek çok şiir ve yazı bırakarak 12 Ağustos 1999 tarihinde aramızdan ayrıldı. Mezarı Yozgat'tadır.

1.

YAMAÇ: Öğle sıcaklığının ilk yorgunluğunu sırtından atmaya çalışıyordu. Pörsümeye yüz tutmuş yapraklar poyrazdan esen hafif yelin serinliğini yutuyor, yavaşından geriniyorlardı.

İkindinin ilk morluğu iniyordu başa, bahçeye... Bülbül sesi, saka sesi duyuldu yeniden. Sonra tepenin kayalıklarından keklikler “gak guvak” bıraktılar.

Yamacın altında vadi boyu şehir uzayıp gidiyordu. Karşı yamaç küçük çam yeşili, ot tazeliğiyle pırıl pırıldı. Bir de yol kıvrılıp duruyordu, tepenin kalın boynuna doğru...

Bizim yamaçta, bir bağın eteğindeki ince, yeşil şeridin bir noktasına bağdaş kurup oturmuş Hüseyin Ağa, bir tutam olmuş ak sakallarını kaşdı. Karşı yamaçta peş peşe düşmüş, bütün yük omuzlarına binmiş sap öküzleri gibi ağır, yokuş alan iki yük kamyonuna baktı. Sonra sağ elinin baş parmağını kolu ile birlikte uzattı. Gözleri büyüdü. Bağdaşında ayak değıştirdi:

- Tomafil, kamyon nerede? Gıçı kırık bir Tatar arabası bile yoktu bizim gençliğimizde. Bütün yük develerin, haşavuzdan (haşa huzurdan) eşeklerin sırtındaydı. Koca şehrin tüm nakliye işlerini bunlar yapardı. Doksan üç Kırım muhacirleri getirdi arabayı, yaylıyı... Tatarların altında yaylıları görünce millet tümüyle seyrine çıktı. Beş on yıl geçmeden de bizim eşeklerin işini, at-araba aldı. Daha önce eşek gaterleri vardı. En büyük gaterler Allılarındı, Nizamlarındı,

Gürcülerindi. Ben hepsinde çalıştım. Havza pavlikelerine buğday tutardık. Samsun'a mercimek yüklerdik. Fasulye yüklerdik. Nohut yüklerdik. Karşıdan da gaz yağı, pırtı, şeker çıktı mı "iki başlı Samsun kirası" olurdu.

O zaman tüccarın cümlesi Ermeni'den, Rum'dandı. Atamyaların, Pandeliyanların, Çavuşoğullarının, Ketenci-oğullarının büyük büyük pırtı mağazaları vardı. Sağa sola tüm bir dünyaya mal satarlardı. Bizden de üç beş çerden çöpten bakkaldan başka kimsecikler yoktu. Bizimkiler katip olurlardı. Bir bölümü de aşâr vakti şahnalık yapardı. Bizim gibi gıldır gücükler de gaterlerde eşşekçilik. Bizim büyük oğlana "eşşekçinin oğlu" diye lâf atarlarmış uşaklar. O da taşı gobellerin sırtlarına indirirmiş. Çok nizah çektik bu yüzden.

Yükü bir sarıp Yozgat'tan çıktık mı, o gün Arapseyfi bulurduk. Devresi gün Alaca...

2.

ASLINI sorarsanız Hüseyin Ağa şehrin güney yamacındaki bağıma tuttuğum bekçiydi. Hamamcı Mustafa Ağa'ya: "Mustafa Ağa", demiştim birkaç gün önce. "Bana kendinden uçkurluklu bir bekçi bul da üzümü, meyveleri çocukların şerlerinden kurtaralım."

Ertesi sabah Mustafa Ağa matbaanın kapısında göründü. Peşinde yaşlı, bitik bir adam vardı. Dirî gözükmeye çalışıyordu. Mustafa Ağa sıtma görmemiş sesiyle, bağırır gibi konuşmaya başladı:

- Bey, dedi, tam senin istediğin gibi kendinden uçkurluklu... Kimi kimsesi yok. Tümünden YILKILIK... Oğlan oynamış oyuna gitmiş, çoban oynamış koyuna gitmiş. Kalmış orta yerde sersefil... Bir ucu sevab. Dağ gibi adamı kuru çöpe çevirmiş gâvur yokluk. "Kuş uçurtmam vallaha" diyor. İcik kulağı ağır duyar. Ama gözleri sağlam. Bağ bahçede kulak ile değil göz ilen beklenir, piçler de tutup gece gelecek değiller ya bağ bahçe yolmaya!

"Evet" der gibi başını salladı yaşlı adam. Gözümün yürek bebeğine can verecek gibi bakıyordu:

- İyi bakarım bağına efendâ, dedi. Kuş uçurtmam. Bakma ileri yaşıma. Biz de gün gördük, hendek atladık. Neyin nerden geldiğini iyice bilirik. Kuş uçurtmam vallaha. Biz yol boyu haşavuzdan eşşek çaldırmadık ki cıngıl sepet üzüm çaldırak!...

Diri diri bir süre lâf etti.

- Tamam, dedim Mustafa Ağa, tuttum bu bekçiyi...

Birden yumuşayıverdi. Bakışı umutla doldu. Kendine güven hissi geldi. Yeniden dikeldi;

- Ağacının yaprağının hanel getirmem bir zırnığına. Göz bebeğim gibi bakarım otuna, çöpüne... Bakma ihtiyarlığıma, bakma saçımın, sakalımın abbâlığına... Mevlâm yürekte bir can vermiş. O çarptığı kadar bağın bağ. Allah çoluğuna, çocuğuna bağışlasın! Sayende bir iki ay ekmek yiyeceğiz. Tanrım sonra da bir kısmet yaratır. Bir kapı açar. Kara gün kararır gitmez ya... Helbet bir gün ağarır, Cenabı Mevlâma: "Al" derim, "bu emanetini" almaz. Zahar bizi sınıyor. Sınadığı adama bak! Seksenlik. Yook, yok yine iyiyim. Bakarım bağına şahanlar gibi. Evvel Allah kuş uçurtmam...

Mustafa Ağa söze karıştı:

- Sen icik fazla mı ne konuşuyorsun? Bağın yerini sor, çık dam başına!

"Öyle" der gibi baktı garipçe. Bir daha da konuşmadı.

Bağın yerini tarif ettik Hüseyin Ağa'ya.

"Bildim bildim" dedi başını sallayarak. Bir "Eyvallah" çökertip gitti...

3.

“AYDA yüz yirmi gayme alacağım. Yirmisi, otuzu yeter bana. İki ay sürer bekçilik. Kalır mı doksandan yüzseksen... Bir kışın yarısını buldururum bununlan... Gerisi? Gerisine de Allah kefil...”

Böyle söylene söylene yamacı çıktı.

- Nail Bey'in bağı nerde?

- Şu ara yoldan yokuşu çık!... Çık ya, öte taraf karışık.

Avucuyla kulağını büyülttü:

- Duymuyorum, diye bağırdı.

Bağında bostan çapalayan adam işini bırakarak bağ kıyısına geldi:

-Dede, dedi. Şu ara yoldan çıkacaksın! Öte tarafını karşına çıkacak bir bağ komşusundan sor.

- Sağol babam, dedi Hüseyin Ağa, sağol. Eyvallah. Sora sora Bağdat bulunmuş...

Ve yürüdü. Diklik hoşuna gitmedi. “Merkebe olacak bu yolda” dedi. “Hemi de benim Allıların gaterini sürdüğüm, gater başında gittiğim eşşek... Şimdi kemiğinin bir ufacığı bile kalmamıştır...” Ayakları yavaşladı. Altmış yıl öncesini ansımak onu birdenbire yordu. Oturdu. Şehre, karşı yamaçlara baktı bir süre... Sağındaki tepede üç beş merkebe başıboş dolaşiyor, birbirleriyle dalaşıyorlardı. Şehvet dolu sesler çıkarıyorlardı. Anırıyorlardı, kesik kesik. Duymuyordu Hüseyin Ağa. Ama anlıyordu. “Vay yavrularım, vay

arşlanlarım” diye söylendi. Uzun uzun baktı. Yırtık, yamalı şalvarını okşadı. Sonra yelek cebine el attı. İkinci paketinden bir sigara yakaladı. Hoşuna gitti çabukluğu. “Demek” dedi, “Elim titrese de daha bende iş var. İyi de bağ bekleirim...”

Sigarasını yarılamadan kalktı. Ağır adım yeniden yamacın yoluna koyuldu.

- Aha, Nail Bey'in bağı bura...

- Sağol yavrum sağol...

- Niye ki geldin bu bağa?

- Bekçiyim babam, bekçi...

Bağın alt kıyısında uzayıp giden çayırılığın bir köşesine oturdu. Kendince bir soluk aldı. Bir somun vardı yağlıkta. Bir de huni kâğıt içinde yüz gram zeytin. Ekmeğe öpercesine baktı. Karısını ansıdı. “Onun da kemiğinin bir ufacığı bile kalmamıştır şimdiye dek...” dedi. “O da kül ufak olup gitmiştir. Ne gozel yufka yapardı. Ne gozel pazlama... Lâkin şu iki iti doğurmasa ne olurdu? “Duygulandı. Eli bir süre ekmeğe gitmedi. Yine bakışı karşılara takılıp kaldı. Dalıp dalıp gitmek istiyordu. Yeniden yaşamak istiyordu geçmişini... Gülüverdi birden. “Yaa, maşaallah” diye söylendi. “Ne ahım şahım bir geçmiş... Sanan ki saray hayatı. Sanan ki bey, paşa hayatı.” Yine de fazla varmak istemedi geçen ömrünün üstüne... Açlık duygusu dalgasını bozdu. Hayata sarılır gibi ekmeğe sarıldı. Bir iki zeytin susuzluğunu gıcıkladı. Ve de su yoktu. Su ile birlikte yatak yorgan isteği ayaklandı. Bu kez ağlar gibi güldü:

“Ha babam” diye seslendi, dört bir yanındaki boşluğa. “Ha babam! suyun yok, selin yok, yatağı siktir et, sarınacak bir yorganın yok. Adın da uluların ulusu: Bekçi... Ulan Hüseyin bekçiliğın adını da bokladın. Gredisini on paralık ettin.”

Aşağıdaki ağası birden kül ufak oldu gözünde. “Bu deyyus” dedi, “beni has konaktan mı geldi sanar? Öyle bir

yerden gelsem, ona kimin merhabasını getiririm? Avucunu yalasin deyyus... Adam olsa sorardı ipimi kuşağımı. Elime on lira harçlık sıkıştırıp yazı yabana süren kerhaneciden ne umulur? Mayası bozuk deyyuslar...”

Canı iyisinden sıkıldı. Bağ çubuklarına, ağaçlara tiksinti ile baktı. Sonra bir pişmanlık doğdu içinde. “Ağacın, asmanın, kuşun, kurdun ne kabahati var orta yerde?” diye söylendi... Ama, susuzluk ağır basmıştı üstüne. Cerbi inecekti. İlk evlerden su alacaktı. Hiç yoksa bir testi ile.

Lokmalar yumuşamıyordu dişsiz ağızda. Eveleyip, geveleyip duruyordu biteviye...

Gözü bağdaki haymeliğe takıldı. Kendi gibi yalnız, kimsesiz gördü haymeliği... “İki garip” dedi. “İki kimsesiz, iki yetim...”

Gün akşam olmadan diri ayaklarla şehrin kıyısına indi. Hem aba hem çuha isteyecekti. Hem de bir testi su. “Bu millet yaralı parmağa bile işemez ya, neyleyim çarem yok. Yüzümü ister istemeze yer edeceğim.”

Ağır aksak aşağı indi. İlk evlerin üç beşine yüz suyu döktü. Su dolu testiyi verdiler sadece. Aba, çuha yok...

Kolu birden yorulmuştu. Testiyi, bitkinliği bağa çıkardı.

Güneş birden gidiverdi Hüseyin Ağa çerçöp toplarken. Mor bir karaltı sardı bağı. Aşağılarda, şehir ıslıl ıslıl...

Hiçbir özenti duymadı ışığa karşı, şehre karşı... “Kiminde et kaynar, kiminde dert” dedi sadece... Topladığı çalı çırpyı haymeliğin iç önünde yaktı. Alafalara keyif tuttu.

4.

BAĞA üç gün sonra uğradım. Hüseyin Ağa alt çayırılıkta bağdaş kurup oturmuştu. Hiçbir şeyle oralı gözüküyordu. Beni görünce de pek oralı olmadı. Yaklaşınca dek de yerinden kıpırdamadı. Yüzüne keskin bir kılıç oturmuştu. Üç beş adım ölçüsünde şöyle bir kendinde toparlandı. Hoş geldin efendâ, dedi sadece...

Sigarasını, yiyecek paketini önüne koydum. Yalandan keyiflendi. Karşı yamaçta peş peşe düşmüş, bütün yük omuzlarına binmiş ve de sap öküzleri gibi ağır, perişan yokuş alan iki yük kamyonuna baktı. Gözleri büyüdü ve ışıklandı:

- Heye, devresi gün Alaca. Bir yol yorgunluğu, bir de karabatasıca sivrisinek... Zalimliğin zulumdan başka yedi adı var, yetmiş adı var. Bana bıraksalar ne gâvurluğunu, ne dinsizliğini bırakırım zalimliğin. Bir müslümanda olmaz zalimlik... Gayrisi cümle tamam. Ne ise bey, Alacada yerdik sineği. Merkeb gıcına nışadır çalınmış gibi dört nala çıkardık yola... Çorum iki günlük yol...

5.

HÜSEYİN AĞA yataktan hiçbir söz açmadı ağasına... İki üç gün kuru toprakla cedelleşti. Hep gençliği geliyordu aklına. “Çayır çimen, yatak döşek...” Baş altına da bir kesek parçası bulunca her bir yön “samanlık seyran” olurdu. Gam gasavet ne kelime? “Dert dediğin de ne senin?” Demir yatar, polat kalkardı. Yol mu yürüyor, halay mı çekiyor belirsizdi. Arada bir de, hem yürür hem bir oyun havası tuttururdu:

“Fidayda yavru gelin Fidayda
Beş yüz altın yedik bir ayda
Başını da yesin bu sevda
Gitti de gelmedi ne fayda...”

Bazen de türküsünü Bozlak havasına dönderir:

“Gurbet elde ölsem suyum kim döke
Nazlı yarım yok ki kefenim dike
Yar senin hasretinle dert çeke çeke
Açılmış yareler bitişir m’ola...”

Bu hüznü havanın yedek işçilerini duygulandırdığını sezinler, efkârını dağıtmak için yeniden bir oyun havasına

dönerdi. Körük gibi idi ciğeri. Bir çifte soluğa bindiğini bilmezdi.

“Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Şu kızın kaşı, gözü
Ahrazı dillendirir.

Sallan gel de boylarına bakayım aman,
Ak gerdana beşibirlik takayım aman...”

Her biri bir ayrı keyif tutturlardı yüreklerinde yeniden. Eşekler de iştahlanır, ayaklarına tez olurlardı.

İşte şimdi öyle değildi, ne çare! Sızlayan bedeni ile kuru topraktan doğruluyor, gecenin karanlığında umutsuz bakışlarla söyleniyordu: “Bir deri, bir kemik kaldım. Toprak caz caz yakıyor bedenimi. İflahım kalmadı gayrik. Ulan ölüm! Senden merhametsizini görmedim. Hemi de adaletsizini. Gelip şu canı alsana!”

Bağrıntısı haymelikten dışarı taştı. Gece serinliğinde, haymeliğin önünde eriyip gitti.

Devresi sabaha perişan ulaştı. Canı bir şey yemek istemedi. Birkaç sigarayı peş peşe ekledi. Kanlı gözleri daha da kanlanmıştı. Yılgınlığı artmıştı: “Gideyim” dedi, “Allah rızası için üç beş çul, çuval parçası toplayayım, şu bedenim ahir ömrümde bir rahat yüzü görsün!...”

Umut dirliği ile bayır aşığı yürüdü. İlk evlerde bir avluya saptı. Donuk yüzlü bir kadınla karşılaştı. Gururunun iyisinden kırıldığını hissediyordu. İçinden, “Bundan ötesi de olmaz” derken,

- Yavrum, dedi kadına. Ben Nail Bey’in bağına yeni bekçi geldim. Bir iki günlüğüne bir çul çuval ver bana...

Hüseyin Ağa’yı burun ucu dinleyen kadın birden Osmanlılaştı:

- Konağı pek yüksekte tutmuşsun, dedi. Çul çuval ne lâf, halı kilim ağana yakışır, zengin sofrasına oturmuşsun, undan bulgurdan söz açarsın...

Hüseyin Ağa'nın gözü sakalının üstüne düştü. Kaşları alaylı çatıldı. "Doğru" der gibi başını salladı. Bir dilenci yoksulluğu, kimsesizliği duydu içinde. Yüreği kabullenmedi bu duyguları. Bükük belini düzeltti kadına karşı. Sesine ağır bir ton verdi. Bağırır gibi konuşmaya başladı:

- Fışkı yavrum! Ben evine sadaka dilenmeye gelmedim. Soyum belli, sopum belli. Yerim belli, yurdum belli. Ben senden emanet iki parça çul çuval istedim. Yüreğim size yatkın olduğu için girdim avluna, hayatına. Seni de adam yerine koydum. Mayanız batsın! Suç sende değil, benim gibi halâ insandan umutvar olan kerhanecide...

Büyümüş hırslı gözlerini ufalttı. Kırışık alnını gerdi ve avludan sokağa çıktı. "Bu ırzı kırık milletinden Kerbelâda kalsam bir yudum su istemem. Bu ırzı kırık takımının günahına talib olsan bal, kaymak fiyatına satmaz. Bunlar birbirine zulüm. Bunlar birbirine kötülük makinası. İcâd edenin sinisine sıcıyım. Başıma yastık yapacağım diye boklarını istesen kırk yıl kademhaneye gitmezler. Sen yürü Hüseyin bağa! Seni ora paklar. Kul köle ol kuru toprağa. Sana üstünde yatacak yer veriyor." Sonra kendine kızdı: "Ben altını istiyorum, altını..." Yüreği, iki düşünce ortasında eziliyordu. Toprağın üstü, üstün geldi. "Sen yürü Hüseyin bağa" dedi yeniden. "Seni ora paklar. Dip toprak haymalık paklar. Kaderin sana yazdığı yazı bu. Ve de bu yazı bozulmaz..."

Yine, yamacı sarmıştı ağır aksak... Yine, iyisinden yorgunluk çökmüştü üstüne. Güneş de bir ters vuruyordu ki...

Boyun damarı üstünden serinlemiş terler sızıyordu sırtına... Burun üstü bir başka ıslaklıkla kaşınıyordu. Yol üzerindeki bir ağacın avuç içi kadar gölgesine oturuverdi. Bir "of" çekti. Ama, "Emrine şükür" diyemedi. "Namaza

başlasam?” der gibi bir duygu aklını yalayıp geçti. “Namaz senin neyine?” dedi. “Her boyayı boyadın bir fıstık yeşili mi kaldı? Bu it dirliğinden seni o mu kurtaracak? Şaşkın ördek gıçtan dalar. Sen gayri ne bok yediğinin farkında değilsin. Üç diyon, beş diyon. Bunadın sen iyisinden. Sen bu akıl ile şu herifin bağını, bostanını da boklarsın. Kuş yemi olmaz it döllerinin elinde bu bağ... Yukarıdaki biraz daha irezil, biraz daha kepaze, biraz daha rüsvay, biraz daha perişen edecek anlaşılın. Varsın etsin! Emrine çoktan razılık gösterdik. Ortada alacağı bir can var. Daha da öteye yol gitmez ya!...”

6.

- ÇORUM'u tam tamına iki günde tutardık Bey... Oradan da Merzifon. Merzifon ilayıklı yer. Şimdi ne oldu, nasıl oldu bilemem. Küçülecek değil ya! Dokuması vardı, bağı, bostanı, ekini vardı. Bir de gayretli ehalisi. Zahar büyük bir şehir olmuştur şimdi. Akşamın ilk alacalığında tutardık orayı. Seklem sepet indirdikten sonra ben bir gözden kaybolurdum. Doğru şarapçıya... Kaşınan göz arası iki böyük şişeyi ortadan kaldırırdım. Avucumun içiyle ağzımı siler "eyvallahı" çökertirdim. Bir göz ağrım vardı elinin artığı. Doğru oraya. Vay gidi günler vay!... Vay ırzı kırık dünya vay!... O gençliğin gittiğine mi yanarsın? O göz ağrısının, o bet bereketin?... Hangi birine? Sonra da şu yılın yılı çektiğim rezilliğe mi?"

Oturuşunda diz değiştirdi yeniden.

Anaları söylerdi it döllerı için. Rahmetlik benden önce görmüş zahar... "Gâvur piçleri" derdi. "Sizi doğuracağıma bir batman garnımdan taş düşürsem daha hayırlı olurmuş. Edeceğiniz Urusluğu edersiniz, sonra da sinimize sıçarsınız. Olmam diyesticeler, kara toprağa bulanasıcalar..."

Ben bir noktada oyun bozanlık eder, "Hüseyin Ağa, aşığıda işim var" der, bağdan ayrılırdım. Her gelişimde birbirine eklenen ve uzayıp giden eşek hikâyeleri kulağımı yara etmeye başlamıştı sanki... Eşek gaterini Samsun'a vardırırsa iş orada bitmeyecek, bu kez de dönüş başlayacak, gateri mola vere vere Yozgat'a getirecekti...

7.

“İSINMAZ bu gâvurun toprağı. Temmuz dese de, Ağustos dese de... Kış oturmuş mayasına. Burnu, enfiye koklar gibi kar koklar, enfiye gibi kar çeker. Ulan, şu bizim deyyus kaderimiz ne ters... Ömür boyu eşşek fışkısıyla haşir neşir olduğumuz yetmez gibi, bir de karı kışı sardı bağrımızın ortasına...”

Kirli sakalını yüz derisini sıyrıracasına kaşdı. Fersiz, buğulu gözlerini baş parmağının ilk mafsalıyla sildi. Hafif bir ıslaklık duydu parmağında. Oldu olası gözyaşına düşmandı yüreğı. Şimdi ise hiç mi hiç ağlamayacaktı. Ölümünden bu yanda ağlanırdı. Öbür tarafta, hayır... Kendisini ölümünden de çok öteye geçmiş gördü. Bu üçüncü oluşa ısındı birden. Bu üçüncü dünya pek mi pek hoşuna gitti. Bir noktaya varmıştı. Ömründe duymadığı, hissetmediğı, kimseden de işitmediğı bir nokta idi. Duygularına dört elle sarılmak istedi. Bu yeni dünyada bir süre yuvarlanacaktı kendince... Ağzının içi bal gibi olmuştu. Tüm bedeni rahatlıktan gevşemişti. Ama duygusu, düşüncesi kendine ihanet ediyor, bir türlü yol aldırılmıyordu. Uçup gitmişti o güzel hayâl, o ölümünden çok çok ötelere geçip, üçüncü bir oluşun benliğindeki titreşimi uçup gitmişti. Başlangıç noktasına bile gelemedi yeniden... “Herhal otururken uykusuz gözlerle bir rüya gördüm. Allah hayırlara tebdil ede” diye söylendi. “Hayırlara tebdil” deyimini beğenmedi. “Ne hayır?” dedi.

“Bunca yıldır gelmeyen, bundan sonra mı gelecek? Öyle hayrın içine işemiş altmışından sonra padişah olan şehzade... Gelmez ya, istemem ya, gelse bile ben de şehzadenin yaptığından aşağı bir iş yapmam.”

Hiç tanımadığı bir ölçü içinde güldü. “Bu da yeni,” dedi. Ben hiç böyle gülmezdim. Yeniden güldü. Sonra haymeliğe biraz daha sokuldu. Güneşin gidişine esef etmedi. Oturduğu toprak sanki kabarmıştı. Görünmeyen bir hallaç gelmiş, toprağı pamuk pamuk atmıştı.

Sırtını kıcının ısıttığı toprağa verdi. Ceketinin yarısını omuzlarına doladı. Ve öylece kaldı...

8.

YİNE dalgın, yine bitkin oturuyordu çayırılıkta. Gelişimin, yaklaşışımın farkında olmadı. Bakışları uzaklara takılıp gitmişti. Kısa aralıklarla sigarasını dudağına götürüyordu. İkinci serinliğinde yorgundu.

Beni gördü. Henüz yaklaşmamıştım ki:

- Aleykümselâm, aleykümselâm Efendâ, dedi.

Kendince toparlanıp saygı gösterisi yaptı. Önüne bıraktığım bir iki paket içinde hemen sigarayı seçti.

- Allaha şükür, her bir şeyim bol amma, şu cuvara boluğu canıma can bağışlıyor. Tanrı razı olsun senden. Hiç yoksa cuvaranla yetişıyon imdadıma. Alıştırana rahmet diyemem. Lâkin, kötü arkadaştan iyi.

Sonra bir yüzüme, bir de bağa baktı:

- Nasıl, dedi. Bağın bağ değil mi? Ağacın meyvan her bir şey ayan beyan ortada. Şu armutlar oluyor da elim bile varmıyor. Namussuzum siftahım yok. Helâl mal başka. Razılık başka. Ben onu bunu bilmem, bir işte razılık olacak. Rıza pazarlığı olacak. Allah da razılıktan yana. Günahımı bağışlasın Cenab-ı Mevlâm, bana bir razılık yüzü göstermedi. Benim razılığım para etmedi belkim de. Zahar çok çektim bu yüzden. Karı öldü gitti. Kemikleri kül ufak oldu toprakta. Oğlanlardan yana olurdu bir kavga nizah olsa evde. Koca Hüseyin'e "İtim" dedirtmezlerdi. "Ana yüreği" der geçerdim. Lâkin, it dölleri adam olsalar bari... Ne gezer! Mektebe, medreseye yanaştıramadık. Yan çizdi her ikisi de... Şimdi ayarları, yaşlıları, arkadaşları yüce yüce memur. Her biri paşalar gibi. Görünce insan imreniyor. "Ulan" dedim piçlere. "Ulan eşşek dölleri! Ben okumadım, sürünüyom.

Bir lokma için kırk dağı birden aşyom. Kıçım yatak yorgan görmüyor. Adım “eşşekçi”ye çıktı. Size de “eşşekçinin dölü” diyorlar. Eteğinizdeki taşı dökün! İtlikten, piçlikten el etek çekin! Okuyun!... Mümkünü mü var? Kiritliler olmam diyesticeler. Ahir, birini semercinin yanına verdim. Birini de kalaycının yanına. Kalaycı Ermeni idi. Zaten tüm kalaycılar o millettendi. Bizimki daha ilk gün isyan bayrağını çekip geldi: “Ben gitmem. Kalaycılık Ermeni işiymiş. Ben gâvur işi yapmam”. Güldüm. “Ya ne işi yaparsın yavrum?” dedim. “Müslüman işi olsun,” dedi. “Pekii, bul bana senin gibi elifsiz mertekliye bir müslüman işi de o kazığa bağlayayım seni...” dedim. İçik düşündü. Sonra. “Beni de ağbeyim gibi semerci yanına ver...” Bir lâ havle çektim. Canım burnuma geldi. Lâkin yine kendimi tuttum. “Ulan” dedim. “Şehirde yirmi semerci varsa onun da on beşi Ermeni. Hangi müslüman işini soruyorsun sen?...” Omuz çırpı. “Hiç yoksa karışık. Gâvurun da, müslümanın da işi.” Celâllendim. “Ulan fışkı dölü” diye bağırdım. “Senin sâdenin de, garişğının da içine bilmem ne ederim. Gâvur işi diyenler beni eşşegin osuruğuna kul köle ettiler. Adamın Müslüman’ı, Ermeni’si, Rum’u olur. Anladık bunu. Mesleğın, zanaatın gâvuru, müslümanı olur mu? Bunu icâdlayanların sinine söyletme beni... Yarın sabah götüreceğim ustana. Elini öpeceksin. Ve eşşek gibi de galeyeci olacaksın...”

Arkasından da galeyeci olup eli ekmek tutunca “Mezerde kemikleri sızlamasın Bogos ustanın. Sayesinde bir zanaat saabı oldum. Nur içinde yatsın!” diye methiyeler okumaya başladı. Amma velâkin “Ağa sen ısrarınan galeyeci olacaksın diye diretmeseydin ben bir zanaat saabı olup dünya yüzüne çıkamazdım” demedi. Varsın demesin. Gördük çok şükür mürüvvetini. Balık bilmez, Halîk bilir... Onları bu hale getirinceye kadar çektiklerimiz Tanrı indinde makbul bir amel sayılırsa ne alâ... Yoksa benim keçemin dört ibiği suda. Varsın olsun... Bundan sonra yeşerip de bostan olacak değilim ya!

9.

AKŞAMA karşı bir tiksinti duymuyordu. Sabaha karşı bir özenti. Bir “dandili çüş” oynuyordu üzerinde zaman. Aydınlık alıp karanlığa veriyor, karanlık kucaklayıp yenden aydınlığın kucağına atıyordu. Oysaki Hüseyin Ağa'nın yüreğinde zaman durmuş, duygusal yönden siyah beyaz niteliğini yitirmişti.

Nefis yönü yokluk görmüyordu. Ağası peynir, zeytin, ekmek, sigara bir şeyler getiriyordu. Ya, geceler boyu şu kuru topraklara serilen kuru bedeni nefis değil miydi? Çok önce geçmiş yılların alışkanlığı bir türlü yüreğine yatkın gelmiyordu.

Samranır gibi kendi varlığı ile konuşmaya başladı:

“Arkadaş bal ye!.. Her türlü derde şifâ...” “Nereden biliyorsun sen?...” “Vallaha, İrahmetlik dedem Çapanoğlu'nun yanında uşak imiş. O, yerken görmüş...” “Eee, biz o kadar değiliz. Değiliz amma, bizim de yün yatak gördü bir geçmişte sırtımız. Bir mağara koğundan çıkmadık ya... Balı tümüyle lokmalamadıysak da, yaladık...”

Yine haymeliğe yöneldi. Sakalını kaşığı iştahla. Kam-burlaşmış sırtını düzeltti. Şehre doğru döndü. Sümürür gibi güldü. Ağaçlara büyük bir iştahsızlıkla baktı. İlk loşluğa son gırgırlarını bırakıp susan kuşlara okkalı bir küfür savurdu.

Sesleri hayâl meyâl duyuyordu. Ama kuşların kendi aralarında gırgır geçtiklerini, seslerinin de bir dünyayı tuttuğunu biliyordu. Şimdilik çatacak, acı alacak onları bulmuştu. “Benimle oynuyor deyyuslar” dedi. “Kahpe analılar benimle oynuyor. Akılları fikirleri bana takılı... Gidin yuvalarınıza olmam diyesiceler. Beni de küfür saabı etmeyin...”

Anasını gördü rüyasında, “Gurban olduğum Hüseyinim” diyordu anası. “Tırnağına bir dünyayı kul köle ettiğim yavrum! Uzan şu yatağa! Şu yorganı da sıkı sıkıya sarın!...”

Bir yün yatakta, bir kaba yorgan altında yattı. Bedeni tazelandı...

Gecenin sabaha yatkın saatinde uyandı. Bedeni kazık gibiydi. Rüyaı ansıdı. Üşüdüğünü unuttu. Acılarını unuttu. Daha doğrusu böylesi yüreğini ısıttı.

Haymeliğin önüne çıktı. Rahat bir bağdaş kurdu. Sigara yaktı. Aşağıda hâlâ şehir ıslıl ıslıldı. Yine hiçbir özenti duymadı şehre karşı... Daha önce tedariklediği çerçöp bir şeyleri alafladı.

Yarı mavi karışımı alaf, bir hoş etti içini...

10.

BAĞ, sağdan soldan yolunuyordu. Yukarı mahallenin gobelleri Hüseyin Ağa'nın aşağı çayırıltaki dalgınlığından, üstelik kulağının çok ağır duyusundan faydalanıp yukarıdan bağa dalıyorlar, ne var ne yok hepsine "eline sağlık" dedirtiyorlardı. Çiftçi Mallarını Koruma bekçisi çarşıya inince matbaaya uğruyor: "Bre bey" diyordu, "Bizi adam yerine koymayıp Tanrı'nın Ezrail'e terkettiği bir adamı bekçi diye tutmuşsun. Benim de zoruma gidiyor. Allahın doğrusu kulak ardına atıyorum bağı. Gobeller de tepeden inip haşat ediyorlar her bir yönü... Yetişmek de mümkün olmuyor."

"Olur böyle şeyler" dedim İhsan Ağa'ya... Aslında bekçi İhsan'ın bu sitemli gayret gösterisi ve ilgisi Allah rızası için değildi. Geçmiş yıllarda "Bağa iyi baksın" diye arada bir görürdüm kendisini... Oysa bu yıl ufak tefek bu rızık kapısını Hüseyin Ağa kapamıştı. Sitemi, serzenişi, garibi çekiştirici bu yüzdendi.

Ertesi gün de bağa çıktığım zaman beş-sekiz küçüğü kovaladım sadece. Hüseyin Ağa işin yalandan bir ucunu gördü. Kalktı. Telâşlı telâşlı yürüdü. Çocuklara küfür eder gibi boşluğa bir hayli sayıp döktü.

11.

“YA SEN bana yaramazsın’ derse? Şunun şurası bir ayı toparlayamadık. Bir de getirdiklerini hesaba katarsa?... O zaman aşağı yukarı ‘el elde el başta’ sayılır. Yook, o kadar gâvur milletinden sayılmaza benzer. Tüm aylığımı verir. O para da hiç yoğundan bir, bir buçuk ay sürükler beni. Yine hamamın külhanına giderim. Boyun kırarım Mustafa’ya... ‘Yavrum Mustafam, gardaşım’ derim. ‘Sayende cebim beş on guruş gördü. Verdi hakkımı bey... Ben yine külhanda kıvrılıp yatayım. Yine geceleri kalkar üç beş kürek kömür atarım külhana...”

Burnuna, gırtlığına linyit kömürünün dumanlarının dolduğunu hisseder gibi oldu... Bir öksürük sardı boğazını... Bir süre öksürdü. Esmer yüzü, beynine kan yürüyüşünden simsiyah kesildi. Bir tıkanıklık doldu göğsüne. Ölüyorum sandı. Sırtını haymeliğin ön duvarına başı ile birlikte dayadı. Büyük bir halsizlik içinde ayaklarını uzattı. Seksen yıllık yaşantısı kalıbı kalıbına bir iki saniyede gözünün önünden gelip geçti. Bu tablo kendine hiç yabancı gelmedi. Balkanda kurşunu yeyince bir böyle olmuştu. Bir de Kuttülammare’de.. Orada da sağ göğüs boşluğundan giren kurşun kürek kemiğinde karargâh kurmuştu. Ve bir avuç geçmişî aynaya vurmuş gibi ayan beyan görünmüştü. Bu sonuncu mu idi aceb? Bilmiyordu. “Keşkem de keşkem” sonuncu olsaydı, “Ölmüş eşsek kurtan mı korkar?” diye